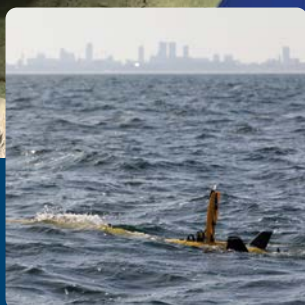

NIEUW FRONTIER MET
NIEUWE KANSSEN

BESCHERMING VITALE
INFRASTRUCTUUR

INVESTEREN IN
MATERIEEL

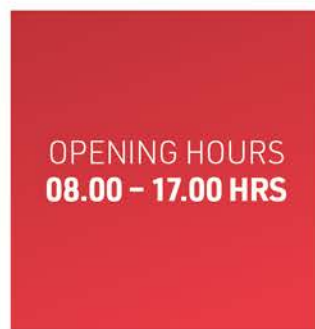

FLINKE GROEI
DEELNEMERS NIDV

NEDS

NIDV EXHIBITION DEFENCE & SECURITY

LEARN ALL ABOUT THE LATEST DEVELOPMENTS IN THE FIELD OF DEFENCE AND SECURITY IN ONE DAY!

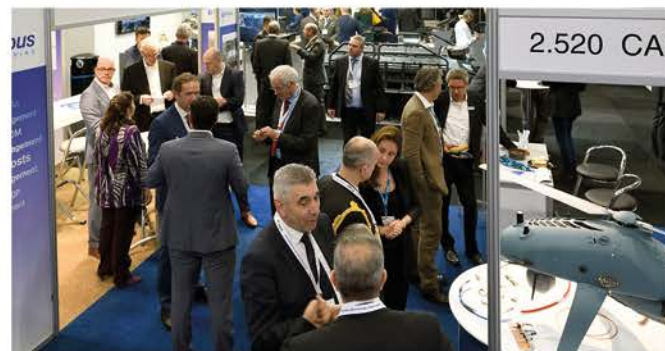

LARGEST DEFENCE AND SECURITY CONFERENCE & EXHIBITION IN THE BENELUX

NUMBER OF VISITORS
2500 DECISION MAKERS

Types of visitors
Government agencies,
companies, politics,
knowledge institutes,
international companies,
Ministries of Defence,
Economic Affairs and Climate,
Foreign Affairs, Justice,
Security Regions, Police
Corps, Coast Guard and
military attachés

More information:
www.nidvexhibition.eu

NIDV DEFENSIE & VEILIGHEID
STICHTING NEDERLANDSE INDUSTRIE VOOR DEFENSIE EN VEILIGHEID

Van de voorzitter

De dubbele afdronk van de NAVO-top. Alom werd met brede waardering teruggekeken op het historisch akkoord dat op de NAVO-top van eind juni in Den Haag werd bereikt. Alle lidstaten stemden in met een verhoging van de defensiebestedingen. Na jarenlange bezuinigingen is met dit besluit het tij gekeerd en schoorvoetend erkend dat de bezuinigingen van de afgelopen 20 jaar onverantwoord waren.

Met het akkoord begint het echte werk pas. Thuis in de hoofdsteden uitleggen dat dit niet voor de Bühne was, dat we dit echt niet alleen vanwege de dreigementen van Trump deden, dat we dit langdurig gaan volhouden en dat vrijheid en economische welvaart van ons verlangt dat we structureel investeren in onze weerbaarheid, infrastructuur en veiligheid.

So far so good. De eerste scheurtjes dienden zich al aan nog voor de handtekening gezet was met landen als Spanje en België die de delta tussen wat ze nu doen en wat van ze verwacht wordt zo groot vinden, dat ze nu al uitstralen dat hun handtekening niet te serieus moet worden genomen.

Dat is natuurlijk onmiddellijk de schaduwzijde van deze deal. De ambities van de NAVO en de eisen van Trump zijn dusdanig groot dat de kans dat over twee jaar blijkt dat de lidstaten niet op het gewenste groeipad zitten levensgroot is.

En het gaat niet alleen om geld, maar ook om innovatie, schaalbaarheid, uitvoeringsvermogen en menskracht. En om het versnellen, veranderen om de gewenste richting effectief te kunnen inslaan. Loslaten van overbodige legacy en snel doen wat nodig is. Want de factor tijd wordt belangrijk.

Daarom was het mooi om te zien dat in navolging van het eerste NATO Industry Forum in Washington ditmaal de tweede, nog uitgebreidere editie plaatsvond. Samen met onze partners VNO-NCW, FME en de ministeries werd dit een groot succes, niet in het minst door de actieve participatie van het brede Nederlandse bedrijfsleven.

Onze nationale veiligheid is niet iets dat we alleen kunnen overlaten aan de overheid. Daar hebben we allemaal een rol en verantwoordelijkheid in.

Raymond Knops
Voorzitter NIDV

INHOUD

Kwetsbare productie	4
Nieuw frontier	12
Bescherming infrastructuur	15
Zekerheid van belang	22
Nieuwe deelnemers	27
Colofon	27

Cover: Zonder een sterke maakindustrie valt de bondgenootschappelijke verdediging spoedig stil. De aanvoerlijnen moeten solide zijn. Daarom mogen de strijdkrachten rekenen op een stevige, zelfstandige industriële basis in het achterland. Ook als Beijing de export van zeldzame metalen stopt, moet je als land kunnen blijven produceren. Anders houd je de oorlogsinspanning niet vol. Maar wat is de praktijk? Kwetsbare productieketens kunnen de verdediging van het land en het continent lelijk opbreken.

Foto: Avient

Kwetsbare productie kan verdediging opbreken

De slotverklaring van de NAVO-top in Den Haag belooft 'een versterking van de industriële basis' van de bondgenootschappelijke defensie. Ook de Defensie Strategie voor Industrie en Innovatie 2025-2029 van het demissionaire kabinet-Schoof wil dat 'Nederlandse bedrijven een strategische positie verwerven om daarmee de leveringszekerheid te versterken'. Hoe staat het met deze voornemens? Essentiële toeleveranciers van Defensie dreigen te bezwijken onder Chinese en Russische dumpingpraktijken. Beijing en Moskou lachen in hun vuistje.

Productie bij Avient Protective Materials.

Tekst: Eric Vrijzen

Zonder een sterke maakindustrie valt de bondgenootschappelijke verdediging spoedig stil. De aanvoerlijnen moeten solide zijn. Daarom mogen de strijdkrachten rekenen op een stevige, zelfstandige industriële basis in het achterland. Ook als Beijing de export van zeldzame metalen stopt, moet je als land kunnen blijven produceren. Anders houd je de oorlogsinspanning niet vol. Maar wat is de praktijk? Kwetsbare productieketens kunnen de verdediging van het land en het continent lelijk opbreken.

Een volledig soevereine productieketen is duurder dan het snel bestellen van grondstoffen of half-fabricaten in China. De vrijemarkteconomie is bovendien niet ingericht op zelfstandig produceren. Integendeel, in beginsel wordt alles tegen een zo laag mogelijke prijs ingekocht. Mondiaal, dus zonder nationale scrupules en zonder moeilijke vragen over langetermijngevolgen. 'We zijn er met open ogen ingetuind,' zeggen sleutelfiguren uit de industrie.

Terwijl in Oekraïne een oorlog woedt, worden de Europese markten overspoeld met goedkope Chinese en Russische strategische goederen. Zelfs gerenommeerde, zeer innovatieve bedrijven dreigen hier het loodje te leggen. Moskou en Beijing gnifelen, want uiteindelijk bezitten ze een 'killer switch' op de Europese defensie-industrie. Inmiddels dringt ook bij COMMIT, het COMmando Materieel en IT van Defensie, het besef door dat er iets moet gebeuren.

Kracht

We beginnen de rondgang aan de linkeroever van het Amsterdam-Rijnkanaal in Utrecht. Daar zit het bedrijf Nedal, sinds 1938 producent van aluminium onderdelen. Het bedrijf bezit de technologie om lange, massieve aluminium palen in allerlei vormen te persen. Dat gaat met verhitting en met enorme krachten. Buizen, cilinders, machineonderdelen: de zogenoemde 'extrusie'-methode maakt alles mogelijk. Het aluminium gaat met een kracht van 5000 ton door een mal en het komt er -Tsjakka!- in de gewenste vorm uit.

Bij de bedrijfspoort van Nedal staat een Franse vrachtwagen klaar voor vertrek. Op de laadbak liggen ogenschijnlijk steriele aluminium buizen te schitteren in de zomerzon. De draaideur van het kantoor is voorzien van artistiek vormgegeven handgrepen, uiteraard van massief aluminium. De klassieke trapleuning? Eveneens aluminium. Op tafel in de directiekamer ligt -als voorbeeld van de productietechniek- het aluminium logo van Nedal, voorheen Nederlandsche Aluminium Maatschappij.

Managing director Jan-Willem Vos toont een radiatorachtig voorwerp en een onderdeel uit de staart van een 125 millimeter mortier. Je zou deze kunststukken zo in de vitrinekast willen leggen, zodat ze onder de juiste belichting in al hun blinkende schoonheid tot hun recht komen. Maar het is niet de bedoeling dat deze onderdelen worden gefotografeerd.

Nedal kan duizenden verschillend gevormde buizen en onderdelen maken uit aluminium en vooral aluminiumlegeringen. Daar zit de kennis van dit bedrijf. Nedal weet welke legering van aluminium met silicium, mangaan, magnesium of zink onder een bepaalde druk moet worden geperst om het beste resultaat te krijgen. De matrijzen voor al die essentiële onderdelen liggen klaar. "Eén uur op de pers en je hebt twintigduizend onderdelen voor een mortiergranaat", zegt Vos. "Daar valt niet tegenop te 3D-printen", weet verkoopdirecteur Wim Adam.

Nedal klopte aan bij Defensie. Directeur Vos las over de oproepen van hoge militairen om het bedrijfsleven klaar te stomen voor een oorlogseconomie. "Wij zitten hier met een groot oranje hart, maar tot nu toe is het een onbeantwoorde liefde", constateert hij.

Hoe kan dat? De grote Europese wapenfabrikanten staan niet te popelen om vanuit strategische motieven zaken te doen met Nedal. Ze zoeken liever naar de allergeedkoopste leveranciers. Ze slaan onder andere in Spanje of Turkije aluminiumonderdelen in. Daar wordt ongeneemd gebruik gemaakt van aluminium uit Rusland, want dat is nu eenmaal goedkoper. Voor de ministeries van Defensie van veel Europese landen is dat tot nu toe geen probleem. Ze kijken naar prijs en kwaliteit; niet naar de herkomst van onderdelen en grondstoffen.

Sancties

Aluminium valt nog niet volledig onder de economische sancties die de Europese Unie in 2022 uitvaardigde na de Russische aanval op Oekraïne. De invoer van sommige aluminium producten werd verboden, maar primair aluminium wordt gewoon toegelaten. Aanvankelijk werd onbewerkt aluminium fors duurder, maar vervolgens kelderde de prijs want Rusland bleef exporteren. Pas in februari 2025 scherpte de EU de sancties aan. Dit moet geleidelijk overgaan in een algeheel verbod op de import van Russisch aluminium per 2026.

Volgens Vos is het de vraag of de Russische import dan daadwerkelijk stopt. De afgelopen jaren

ontwikkelde zich een 'grijze markt', waarlangs het Russische metaal mogelijk zijn weg naar Europese afnemers zal blijven vinden. Rusland was Europa's topleverancier van aluminium: 60 procent van de markt. In 2022 halveerde de invoer, doordat veel bedrijven eigener beweging hun Russische toeleveranciers afknepen. De London Metal Exchange deed het Russisch aluminium in de ban. Dat wil zeggen: de prijs van dit aluminium zou niet meer meewegen in de marktprijzen die in Londen werden gepubliceerd. Een tamelijk symbolische protestmaatregel, want de import ging door. Sterker, Rusland probeerde de markt te overspoelen door aluminium tegen afbraakprijzen te exporteren, zo nodig via niet-Europese buurlanden.

aluminium, kunstvezels. Door eigen producten op de westerse markt te dumpen, drukken ze de concurrentie eruit. Ze verstoren de markt, waardoor marges fors onder druk komen. Zodra ze de primaire productie beheersen, domineren ze weldra de hele productieketen." Het klinkt als een eigentijdse variant op de theorieën van Karl Marx: als je de economische onderbouw naar je hand kunt zetten, volgt de bovenbouw van de samenleving vanzelf.

Adres

Maar dan zijn de Russen bij Nedal aan het verkeerde adres. Vos en Adam wijzen op een Delfts Blauw bord uit 1946 dat prominent in de directiekamer hangt. 'Dat bord mag je wél fotograferen!' In 1942

Foto: Nedal

Wim Adam en Jan-Willem Vos van Nedal.

Aluminium staat als eerste genoteerd op het NAVO-lijstje kritische grondstoffen voor de defensie-industrie. Code rood: 'Very High Risk.' Iedereen snapt dat je zonder aluminium geen vliegtuigen kunt bouwen. Dat het prachtige materiaal ook onontbeerlijk is voor de productie van raketten, schepen, voertuigen en munitie is minder bekend.

Wat is het belang van de Russen om de Europese industrie –inclusief de wapenindustrie– van goedkoop aluminium te voorzien? "Je kunt hierbij denken aan marktverstoring. Ze willen de westerse industrie in verwarring brengen", zeggen directeur Vos en verkoopdirecteur Wim Adam. "China en Rusland sturen op de voorkant van de waardeketen. Ze richten zich op de primaire productie: olie, staal,

wilde Seyss-Inquart, de door de Nazi's aangestelde Rijkscommissaris, het Utrechtse bedrijf dwingen voor de Duitse oorlogsindustrie te gaan werken. De directie weigerde principieel. Daarop nam de bezetter de machines in beslag en verscheepte ze naar Duitsland. Het personeel moest onderduiken om aan tewerkstelling in Duitsland te ontkomen. Na de oorlog wist de Nederlandsche Aluminium Maatschappij haar machines te traceren en terug te halen uit Duitsland. Op 13 augustus 1946 kon de productie worden hervat. 'Aan de directie. Aangeboden door het personeel,' jubelt het Delfts Blauwe bord. Met op de achterkant: 'Na de Duitse vernieling en roof.'

Als directeur Vos het heeft over "de DNA van dit bedrijf", dan doelt hij op het gewetensvolle verzet

SAVIN

CAPITAL PARTNERS

Supply Chain Finance Solutions for our Defence Industry

M&A Advisory | Purchase Order Financing | Capital Raising

Dedicated to Defence

A'DAM Tower | Overhoeksplein 1 | Amsterdam | +31 20 2044 593 | www.savincapital.com

tegen dictatuur en vreemde overheersing: “Wij weten wat het effect is van een slecht regime.” Bovendien is Nedal sinds 2019 onderdeel van de Purso Group Oy, een familiebedrijf uit Nokia, Finland. De Finnen hebben al wat langer te maken met de Russische beer. Zij weigeren pertinent het beest te voeren via de invoer van aluminium. In Utrecht zegt directeur Vos: “Wat er ook gebeurt, wij leveren nooit Russisch aluminium.”

Maar nu de Russen hun aluminium dumpen, krijgt Nedal het lastig. Vos: “Oneerlijke concurrentie zorgt voor overcapaciteit in de markt. Er worden minder orders aan lokale toeleveranciers gegund, waardoor wij heftiger met elkaar moeten concurreren.”

De Europese industrie, met name de auto-industrie, heeft het moeilijk en kan zich geen vermijdbare kosten veroorloven. De defensie-industrie zal niet rechtstreeks uit Rusland importeren, maar moet zich soms toch door Nedal laten overtuigen. Wim Adam: “Onze klanten zeggen soms dat de herkomst van het aluminium weinig uitmaakt, omdat de profielen bij voorbeeld worden verwerkt tot garagedeuren. Maar soms gaat het om deuren voor hangars van gevechtsvliegtuigen. Dan maakt het natuurlijk wel verschil.”

Afscheiding

Vos heeft het over ‘ring fencen’: het aanbrengen van een afscheiding om risico’s te beperken. Volgens hem zal een Europees importverbod voor Russisch aluminium vanaf 2026 worden ontdoken en omzeild. Hij ziet meer heil in een aanscherping van het acquisitiebeleid van de Europese ministeries van Defensie. ‘Zij kunnen simpelweg eisen dat er absoluut géén Russisch aluminium wordt verwerkt in de te leveren goederen. Gek genoeg wordt dat nog altijd niet gevraagd.’

Nedal voerde gesprekken met defensieambtenaren. Die zeiden dat ze het begrepen. Maar een hard taboe op Russisch aluminium wordt nog altijd niet opgenomen in de leveringscontracten van Defensie. Vos: “Als je nadenkt over de weerbaarheid van je economie, gaat het over de mogelijke agressie van buitenaf, maar ook over de betrouwbaarheid van je aanvoerlijnen.”

Daags voordat op 24 juni de staatshoofden en regeringsleiders van de NAVO-landen in Den Haag bijeenkwamen, werd een *Defence Industry Forum* gehouden voor ondernemers in de voor de NAVO cruciale bedrijfstakken. Vos was erbij. Hij sprak daar met een Amerikaanse collega, die hoogst verbaasd reageerde toen hem werd verteld dat Europese landen nog gewoon Russisch aluminium en Chinese

grondstoffen gebruiken voor defensiegerelateerde goederen. ‘Washington heeft dat bij ons keihard uitgesloten,’ wist de Amerikaan.

Vos vraagt zich af waarom de Europese landen een dergelijke eis niet stellen. Zelfs bij de grote Europese defensiebedrijven vindt hij weinig gehoor met zijn pleidooi voor niet-Russisch aluminium: “We komen er moeilijk tussen.” Hij wijst nog maar eens naar het Delfts Blauwe pronkstuk in zijn werkkamer: “Dat bord hangt hier niet voor niks.” Als je een strategisch product vervaardigt, dien je trouw te blijven aan je principes. Maar het zou helpen, indien Defensie dat ondersteunt met strenge eisen aan alle toeleveranciers.

Hollands Glorie

In maart 2021 liep een van ‘s werelds grootste containerschepen vast in het Suezkanaal. De ‘Ever Given’ veroorzaakte een enorme file aan vrachtschepen. Overal in de westerse wereld stokte de aanvoer van goederen en vielen productieprocessen stil. Maar na een maandje –Oh Hollands Glorie!– trokken sleepboten en baggeraars van Boskalis het enorme schip weer vlot. De vrije wereld haalde opgelucht adem. Het best bewaarde geheim van dit Nederlandse succes? Ook de kwaliteit van de gebruikte sleepkabels was een kwestie van Nederlands vernuft. Staalkabels waren niet sterk genoeg voor deze klus. Die zouden zó zwaar moeten zijn, dat de sleepboot zou zinken. Je moest touwen hebben die op een speciale manier geweven zijn uit een supersterke kunststofvezel.

De fabriek van dat materiaal staat in Heerlen. De supervezel heet Dyneema en werd dertig jaar geleden ontwikkeld door DSM. Sterker dan staal en zo licht dat het op water blijft drijven. Het was de tijd dat Shell, Akzo en DSM grote chemische complexen hadden, waarbij overvloedige stoffen, restwarmte en afvalstromen maximaal werden benut. Verbluffend wat je daaruit nog kon fabriceren. Grote research- en developmentafdelingen zochten telkens naar onvermoede toepassingen.

Bij DSM bedachten de ingenieurs hoe ze restproducten van Naftakrakers konden benutten voor een supersterke polyethyleenverbinding, geschikt voor onder andere kogelwerende materialen. Bij Akzo werd gewerkt aan een aramidevezel, die in Emmen en Delfzijl werd vervaardigd tot het basismateriaal voor onder andere superlichte scherfvesten, helmen en explosiebestendige bodemplaten. Zo werden Nederlandse bedrijven wereldmarktleider op het gebied van supervezels: DSM met Dyneema en Akzo met Twaron.

Kort voor de eeuwwisseling trokken beide concerns hun handen hiervan af. Want zo was de businesscultuur in die jaren: zelfs een multinational kon niet alles en moest zich concentreren. DSM zocht het in voeding en gezondheidsproducten. Akzo beperkte zich tot coatings en verf. Die twee schatten van uitvindingen, Dyneema en Twaron, bleven natuurlijk bestaan, zij het als een product van het Amerikaanse concern Avient in Heerlen, respectievelijk het Japanse Teijin Aramid in Emmen en Delfzijl.

ook geen jeeps, tanks en pantserhouwitsers. Tenzij de Chinezen het overnemen, natuurlijk. En dat dreigt nu te gebeuren.

Beide Nederlandse bedrijven, Avient en Teijin Aramid, liggen hevig onder vuur van oneerlijke concurrentie uit China. De Nederlandse basispatenten zijn inmiddels verlopen. Chinese concurrenten rukken op. Ze duiken ver onder de prijs met behulp van subsidies van de communistische staat.

Directeur Jan Lodewijk Lindemulder van Avient Protective Materials.

Ofschoon beide producten op grote schaal in de defensie-industrie worden toegepast, bleef de militair-politieke erkenning nagenoeg uit. Volledig ten onrechte, want de ultralichte glasvezelkabels waarmee aan het front in Oekraïne drones worden bestuurd, hebben toch echt een Nederlands omhulsel. Dyneema is superlicht en sterk. Het overgrote deel van de helmen van Europese militairen zijn van deze stof gemaakt.

Drones

Twaron is superlicht en hittebestendig. Drones, kunststof bepantsering van helikopters, scherfwerende bekleding van legervoertuigen – het bestaat bij de gratie van de Nederlandse basischemie. Zonder Dyneema kun je geen fatsoenlijke varende drones bouwen. Leidingen en kabels van moderne verbrandingsmotoren bestaan deels uit Twaron. Zonder dat product maak je geen voertuigen. Dus

“Dit is niet vol te houden. We zitten in een desastreuze marktomgeving”, zegt directeur Jan Lodewijk Lindemulder van Avient Protective Materials. “In Nederland hebben we ook nog eens te maken met zeer strikte milieuregels, hoge energiekosten, sterk stijgende lonen,” weet Hendrik de Zeeuw, *chief commercial officer* van Teijin.

De chemische industrie heeft het moeilijk. Voortdurend vallen bedrijven om. Stukje bij beetje brokkelt de erfenis uit de gloriejaren van Shell, Akzo en DSM af. Het gaat langzaam, bijna onopvallend. Maar als niet wordt ingegrepen, komt het verval in een stroomversnelling. Het gaat hier om delen van chemische complexen die –hoewel als juridisch zelfstandige bedrijven– onderling met elkaar zijn verknoopt. Vaak kunnen ze niet zonder elkaar. Op een zeker moment stopt het hele complex, omdat een essentiële schakel wegvalt. Dan zit het ene

bedrijf zonder grondstof of kan het andere zijn reststoffen niet meer kwijt.

Buitenstaanders zullen dit misschien verwelkomen als een vermindering van milieuoverlast. Maar de Chinese concurrentie draait op steenkool en kaapt via de basischemie de sleutel tot de westerse veiligheid.

Scherfvesten

Tekenend is het lot van de afgedankte scherfvesten. Defensie mag ze niet meer laten recycleren, want daarbij kan pfas vrijkomen. De simpele oplossing is om de versleten vesten naar China te sturen, waar ze worden vernalen tot pulp en verwerkt tot remblokken. Die pfas houdende remblokken worden vervolgens weer geïmporteerd. Alles verloopt volgens de regeltjes, maar het milieu schiet er per saldo niks mee op en de nationale veiligheid al helemaal niet. Dit is slechts een voetnoot bij de dreigende teloorgang van de chemische industrie in Nederland.

“Valt de basischemie uit, dan wordt het ook voor Defensie heel erg moeilijk”, zegt Lindemulder. “Niet zozeer de grondstoffen, maar onze kennis van productieprocessen is cruciaal. Wij hebben ook de technologie om de materialen te testen”, vult De Zeeuw aan. Lindemulder: “Wij hebben eigen schietbanen. Om de vijf jaar wordt ons product verbeterd. Het huidige Dyneema is dubbel zo sterk als de oorspronkelijke vezel.”

Alleen door voortdurend te innoveren kan Nederland de Chinese concurrentie voorblijven. Maar als de dumpingpraktijken aanhouden, nadert het moment dat de kosten van research en ontwikkeling niet meer zijn op te brengen. Dan gaat het bergafwaarts en weldra is het over en uit.

Avient en Teijin Aramid sloegen de handen ineen en klopten aan in Den Haag. Ze vonden gehoor. De in 2023 gevormde Taskforce Productiezekerheid van Defensie zal niet alleen op de munitieproductie letten, maar ook op supervezels en andere cruciale grondstoffen. De interdepartementale Taskforce Strategische Afhankelijkheden zal ook aandacht besteden aan de cruciale merken Dyneema en Twaron.

Maar daarmee zijn de Chinese dumpingpraktijken nog niet voorbij.

Beide bedrijven dringen aan op een Europese importheffing, maar die zal 100 of 200 procent moeten bedragen om enigszins effectief te kunnen zijn. Dat zit er niet in. En zelfs dan is het de vraag of China niet verder onder de prijs gaat werken of via derde landen de markt blijft overspoelen. “Wij moeten op een gegeven moment naar de bank. Zij krijgen geld van de provinciale overheden”, zegt Lindemulder. Nog in de tijd van DSM werd een Dyneema-fabriek in North-Carolina opgericht. “Daar zijn we nu erg blij mee, want de Amerikaanse strijdkrachten kijken

ook naar de risico's op lange termijn en willen géén Chinese spullen.”

Collega De Zeeuw pleit voor Europees-Amerikaanse afspraken. “Het is niet zinvol om twee Nederlandse bedrijven een Europees monopolie te verlenen”, meent hij. In de Verenigde Staten leveren ook Dupont en Honeywell supervezels onder de merknamen Kevlar en Spectra. De Zeeuw kan zich voorstellen dat de VS en de EU gezamenlijk de vier eigen kunstvezelproducenten beschermen tegen de Chinese opmars.

De Verenigde Staten kennen al bijna een eeuw de *Buy America Act*. Met name voor het Pentagon geldt ook het ‘*Berry Amendment*’, waarbij kleren, voedsel, handvuurwapens en andere persoonlijke uitrusting van de militairen, plus de Amerikaanse vlag, per se van Amerikaanse makelij moeten zijn. Onder invloed van oorlogsheld en senator John McCain kwam daarop in de jaren negentig een belangrijke uitzondering: Nederlandse kunstvezels mochten wél. Dat was volgens McCain in het belang van de veiligheid van de eigen troepen. De Zeeuw ziet dit als het bewijs dat Washington de economische belangen op een praktische manier afweegt tegenover de nationale veiligheid. Dus kan de Europese Unie zich daarbij prima aansluiten.

Kan de NAVO iets betekenen? Kunstvezels staan niet op de NAVO-lijst van twaalf strategische goederen. Lindemulder zegt dat de *NATO Support and Procurement Agency* er desondanks aandacht voor heeft.

Welk politiek motief schuilt achter de dumpingpraktijken van de Chinezen? Lindemulder: “Chinese bedrijven maken elkaar af en slepen ons mee in hun val.” De Zeeuw woonde een tijdje in China, toen dat land nog Twaron importeerde. “Chinezen rechtvaardigen de subsidie altijd met het argument dat zijzelf onafhankelijk willen zijn”, zegt hij. “Maar het risico bestaat dat ze een positie opbouwen om op enig moment –net als bij sommige ruwe aardmetalen– de export te stoppen.”

Lindemulder wijst op de exportvergunning die Beijing anderhalf jaar geleden invoerde voor kunstvezels: “Sindsdien kan de export pardoes blokkeren. Indien onze eigen productie op dat moment ter ziele is –en dat kan binnen enkele jaren gebeuren– leidt dit tot een situatie waarin soldaten zonder helmen en zonder kogelwerende vesten in onbeschermd voertuigen naar het front moeten rijden.” Dan ben je als continent weerloos, want geen enkel land stuurt zijn militairen volledig onbeschermd de oorlog in.

Hendrik de Zeeuw, chief commercial officer van Teijin.

Capaciteit

Politici van allerlei kleur en officieren van allerlei rang roepen de industrie tegenwoordig op vaart te maken met de productie. De capaciteit moet fors groeien, want dat schrikt de potentiële vijand af. Komt het toch tot oorlog, dan moet het westen het langdurig kunnen volhouden. Sprekend met de managers van Nedal, Avient en Teijin krijg je echter de indruk dat het al een hele toer is om te behouden wat Nederland aan strategische productie heeft.

Defensie onderkent het belang van de Nederlandse industrie. De generaals erkennen het strategische belang van kunststofvezels, maar misschien zien ze het vooral als een ruilmiddel om bij de bondgenoten de tijdige levering van munitie en pantservoertuigen af te dwingen. Eindelijk iets waarmee Nederland kan poken. Het ministerie van Economische Zaken redeneert vanuit winstgevendheid, wil de industriële belangen heus promoten, maar krijgt het langetermijnvoordeel van soevereine productie niet precies uitgerekend. Waaraan het schort is de juiste combi van militaire en economische prioriteiten voor een industrie van werkelijk nationaal en Europees belang. ●

Pand van Teijin in Emmen.

Nieuw frontier met nieuwe kansen

Toekomstige conflicten worden niet alleen op de grond, zee of in de lucht uitgevochten maar ook in de ruimte. Militaire precisie komt steeds minder primair uit het wapen maar juist meer uit data, communicatie, navigatie en *realtime situational awareness*. Daarom is het Commando Luchtstrijdkrachten (CLSK) op 1 juli een nieuw hoofdstuk begonnen met een naamsverandering naar het Commando Lucht- en Ruimtestrijdkrachten (CLRS).

Het Delftse ISISPACE is één van de bedrijven die zich met Defensie inzet voor dit nieuwe domein. ISISPACE had voor Defensie al de eerste Nederlandse, militaire satelliet ontworpen en gebouwd, de BRIK-II. Na het succes van deze experimentele nanosatelliet tekende zij in december 2024 een raamcontract met Defensie voor de ontwikkeling, bouw en operatie van meerdere satellieten. Dit zal onder begeleiding van het *Defence Space Security Centre* van CLRS plaatsvinden. Ook is ISISPACE industriële penvoerder van een satellietproject waar, via het Europese Defensie Agentschap (EDA), de Nederlandse en Oostenrijkse krijgsmachten drie kleine satellieten zullen verkrijgen.

Deze samenwerkingen met Defensie vormen een mooie kans voor ISISPACE en haar Nederlandse ontwikkel- en toeleverpartners, en Defensie zet hiermee een grote stap in de ontwikkeling van eigen capaciteiten in het ruimedomein en de nationale veiligheid. Het werk aan de eerste satelliet is dit jaar al begonnen.

Tekst: NIDV

Foto: De Vliegende Hollander

PRECISION

FOR MISSION SUCCESS

Competence in defence and security

Visit our Website and discover our highlights!

Bescherming van vitale infrastructuur in Noordzee

De Noordzee is van cruciaal belang voor energievoorziening, communicatie en logistiek. Op de ondiepe zeebodem liggen kabels voor elektriciteit en data, en pijpleidingen voor gas en olie. Juist die strategische waarde, en de beperkte diepte, maakt haar kwetsbaar en daarmee een mogelijk doelwit.

Tekst: Eveline Bos
Foto's: Mediacentrum Defensie

De sabotage van de Nord Stream-pijpleiding in september 2022 was een *wake-upcall*: een voorbeeld van hoe een statelijke actor met kennis en intentie vitale infrastructuur doelgericht zou kunnen verstoren. Die dreiging maakt de afhankelijkheid van onderzeese kabels en leidingen heel zichtbaar – en noopt tot actie.

Na deze gebeurtenis stelde de Nederlandse overheid zich een fundamentele vraag: Zijn we voldoende voorbereid op dit soort hybride dreigingen, en kunnen we effectief handelen als het moet? Het antwoord was helder: dat is niet optimaal ingericht en moet beter.

Als reactie daarop is in 2023 het interdepartementale Programma Bescherming Noordzee Infrastructuur (PBNi) van start gegaan. Commodore Eduard de van der Schueren is sinds april 2025

Commodore Eduard de van der Schueren, programmadirecteur interdepartementale Programma Bescherming Noordzee Infrastructuur.

programmadirecteur. Zijn taak? Een complexe, maar essentiële coördinatie tussen overheden, sectoren, industrie en internationale partners realiseren. Om te komen tot een goede bescherming van deze vitale infrastructuur en een gedegen crisisbeheersing voor het geval het toch misgaat.

Partijen

Wat de zaak zo complex maakt zijn de vele betrokken partijen. Het gaat om maar liefst zes departementen: Justitie & Veiligheid, Defensie, Infrastructuur en Waterstaat, Buitenlandse Zaken, Economische Zaken, en Klimaat en Groene Groei. Ook samenwerking met de private sector, zoals spelers in de energie- en telecomsector, en de maritieme en defensie-industrie is een belangrijk onderdeel van het programma. En omdat de Noordzee aan meerdere landen grenst, maakt internationale afstemming ook deel uit van dit programma.

“Al die partijen maken het juist interessant en leuk om te doen”, zegt De van der Schueren over zijn opdracht. “Het is niet altijd makkelijk, maar zolang we vooruitgaan en ergens komen, blijf ik gemotiveerd.”

Het programma werkt langs vijf actielijnen. Een daarvan – met hoge prioriteit – is gericht op beeldopbouw. Want een actueel, volledig en gedeeld beeld van de Noordzee is belangrijk om goed te kunnen handelen. Wat vaart er? Waar bevinden zich kritieke punten? Wat zijn blinde vlekken? Om dit in kaart te brengen worden onder meer sensoren, satellieten en radar ingezet.

De van der Schueren: “We werken hierbij in Nederland samen met de energie- en telecomsector en met de industrie om uit te zoeken wat nu de beste methoden zijn, en wat de laatste ontwikkelingen. Bedrijven brengen nu ook al zaken in beeld omtrent hun kabels en leidingen, die informatie willen we graag gebruiken om het volledige beeld op te bouwen.” Het in beeld brengen van een gebied als de Noordzee stopt natuurlijk niet bij de grens. Daarom wordt er ook gesproken met de omliggende landen en bijvoorbeeld landen rondom de Baltische zee.

Weerbaarheid

De weerbaarheidsactielijn gaat over het fysiek en digitaal beschermen van infrastructuur. Hoe kunnen we het zo moeilijk mogelijk maken om te saboteren of af te luisteren? Hoe zorgen we ervoor dat de boel blijft draaien bij een verstoring? Ligt er bijvoorbeeld een tweede kabel voor het geval er één stuk is? Deze lijn gaat niet alleen over hoe je zaken aanlegt en preventief beschermt, maar ook dat je kijkt naar wie het aanlegt en waar de spullen vandaan komen.

Doel van SeaSEC is kijken naar wat er al in de civiele markt al aan oplossingen beschikbaar is, die snel ingezet kunnen worden voor militaire toepassingen.

“Daar wordt bij EZ en KGG naar gekeken; welk beleid daarvoor gemaakt kan worden. Dit is vitale infrastructuur en je wil niet dat Jan-en-alleman daaraan zit.” Binnen deze lijn wordt bijvoorbeeld ook samengewerkt met het initiatief SeaSEC, het experimenteercentrum waar de industrie haar technologie kan testen in echte omstandigheden op de Noordzee.

Een andere ontwikkeling binnen deze actielijn is de implementatie van de EU richtlijnen voor fysieke en cyberbeveiliging. “Dit doen we samen met de sector in Publiek Private Samenwerking (PPS). Want de kabels en leidingen zijn in Nederland van private partijen, niet van de overheid. Met zo’n PPS-constructie kunnen we makkelijker informatie delen. Bovendien komen zo bepaalde knelpunten aan het licht waarover gesproken kan worden. Een voorbeeld: hogere eisen aan veiligheid, of een redundant netwerk, betekent immers meer kosten. Die extra kosten worden uiteindelijk doorberekend aan de consument. Terwijl de overheid juist wil dat de prijzen dalen. Door het werken in PPS-constructies worden er echt goede stappen gezet.”

Crisisbeheersing

De derde actielijn gaat over crisisbeheersing. Bij een (acute) dreiging moet snel duidelijk zijn wie handelt, wat mag, en wie beslist. Tijdens de NAVO-top in juni in Den Haag is hiermee al wat ervaring opgedaan, die gebruikt kan worden. Voor de top is een *Joint Inter-Agency Task Force* Noordzee opgezet, waarin onder meer Defensie, de Kustwacht en de politie samenwerkten. Omdat dit goed bleek te werken, zet de Koninklijke Marine deze samenwerking voort, los van de uiteindelijke positionering binnen het PBNi. “Het zou zonde zijn om dit soort ervaringen en initiatieven niet te gebruiken en voort te zetten.

De dreiging is immers nu al reëel en vraagt om actief handelen.”

De overige twee actielijnen van dit tijdelijke programma zijn samenwerking en *governance*. “Samenwerking is het fundament onder het hele programma. Immers, zonder samenwerking – zowel interdepartementaal, nationaal als internationaal, publiek en privaat – is een goede structurele bescherming van de Noordzee-infrastructuur simpelweg onmogelijk.”

Een duidelijke taakverdeling en belegging van verantwoordelijkheden, dat is het doel van *governance*. In veel landen is inmiddels een centrale entiteit opgericht waar alle zaken aangaande *Maritime Security*, waaronder de bescherming van kritieke onderzeese infrastructuur, bijeenkomt. Ook de Nederlandse overheid ziet het belang van zo’n nationale entiteit en kijkt op dit moment hoe en waar dit belegd kan worden.

Dreiging

“Soms gaat besluitvorming niet zo snel als we zouden willen. Dit soort processen kosten tijd. Op zich is zorgvuldigheid goed. Maar de dreiging is er nu. We moeten nu handelen, maar we voelen de urgentie toch nog niet zo. Er wordt veel gesproken over artikel 5 van het NAVO-verdrag waarbij we een aangevallen lidstaat bijstaan (een aanval op 1 is een aanval op allen). Artikel 3 lijken we wel eens te vergeten, terwijl dat zegt dat lidstaten weerbaar moeten zijn en in staat zichzelf te verdedigen. Je moet eerst jezelf helpen voor je een ander kunt helpen. Soms moet je doorpakken, een afweging maken van de risico’s, en dingen gaan doen. Ook al heb je nog niet alles 100 procent helder.”

KC-390 MILLENNIUM

ONVERSLAANBARE
COMBINATIEONGEËVENAARDE MOBILITEIT.
UITSTEKENDE PRESTATIES.
WERKELIJK MULTI-MISSION.

De KC-390 Millennium herdefinieert het segment van middelzware militaire transportvliegtuigen. Een onverslaanbare combinatie van nieuwe technologieën, snelle herconfiguratie, ongeëvenaarde mobiliteit en lage operationele kosten heeft operators over de hele wereld overtuigd.

Gekozen door Brazilië, Portugal, Hongarije, Nederland, Oostenrijk, Tsjechië, Zuid-Korea, Zweden, Slowakije, Litouwen en een niet nader genoemde klant, heeft de multi-mission KC-390 Millennium meer dan 99% van zijn missies met succes voltooid na meer dan vijf jaar operationeel gebruik.

#KC390UnbeatableCombination
embraerds.com

Die oproep sluit haarfijn aan bij SeaSEC. "Ons motto is: ga het doen", zegt Carine van Bantum, directeur van het *Seabed Security Experimentation Center* (SeaSEC) in Scheveningen.

Het centrum is sinds december 2023 geopend voor experimenteel onderzoek om onderzeese infrastructuur te beschermen. Het maakt onderdeel uit van het *Northern Naval Capability Cooperation*-initiatief, een samenwerking met Denemarken, Duitsland, Finland, Noorwegen en Zweden. "Ik kijk hoe we de samenwerking tussen kennisinstellingen, industrie en defensie kunnen versnellen en verbeteren. Dat kent een aantal uitdagingen. Bij alle partijen. Voor het aanpassen van processen en verandering in het algemeen, komt het toch neer op daadkracht van boven en wat durf van de rest."

Het doel van SeaSEC is kijken naar wat er al in de civiele markt aan oplossingen beschikbaar is, die snel ingezet kunnen worden voor militaire toepassingen. Toepassingen voor de bescherming van kritieke infrastructuur op zee en onbemenste autonome systemen in het maritieme domein. "Dat zijn systemen voor op of onder water, maar ook vliegende drones, die bijdragen aan de beeldopbouw. Hiervoor sluiten we aan bij PBNl en het programma *Maritime Uncrewed* van de Koninklijke Marine."

Realistisch

SeaSEC biedt systemen met een zekere mate van volwassenheid een locatie waarbij in de Noordzee getest kan worden in reële omstandigheden. En die zijn lastig: ondiep, slecht zicht, sterke stroming. Dat brengt allerlei uitdagingen met zich mee, waardoor deze praktijktesten waardevolle leermomenten bieden. "Falen is niet erg, maar juist essentieel voor verdere ontwikkeling. En om te zien hoe systemen ingezet kunnen worden." Van Bantum voegt toe: "Belangrijk element is dat ik tijdens de praktijktesten de leveranciers (industrie) samenbreng met de gebruiker (defensie). Zo krijgt de industrie directe *feedback* en inzicht in de operationele concepten van defensie. Defensie ziet met eigen ogen hoe systemen zich gedragen, wat de ontwikkelingen zijn en wat voor data het oplevert."

Zowel aan industrietkant als aan defensiekant moeten zaken anders, constateert Van Bantum. "De industrie denkt soms te licht over de standaarden, de druk, de (beveiligings)eisen die werken met defensie met zich meebrengen. De systemen worden straks mogelijk gebruikt in een direct conflict. Dan mag een systeem niet haperen. Dat brengt echt andere eisen met zich mee. Het idee dat een systeem of de data wordt ingezet om iets uit te schakelen, is

Carine van Bantum, directeur van het *Seabed Security Experimentation Center* (SeaSEC).

eveneens wennen voor bedrijven. Heel begrijpelijk, maar wel iets om rekening mee te houden."

Aan de kant van defensie gaat het om het veranderen van inkoopprocessen, het doorbreken van hokjesdenken en bijvoorbeeld het mogelijk maken van voorfinanciering. Belangrijke elementen om de versnelling te vergemakkelijken. "We moeten meer vanuit operationele concepten de uitvraag aan de industrie gaan doen. Defensie heeft vaak al een bepaalde oplossing in gedachten, maar op die manier is er ruimte om ook verrast en geïnspireerd te worden door de industrie. De industrie kan zo ook haar creativiteit inbrengen."

Gratis

SeaSEC stelt deze testomgeving gratis beschikbaar. Als tegenprestatie wordt een 'in kind' bijdrage gevraagd in de vorm van data om zo de beeldopbouw van de Noordzee te vergroten. De kosten voor het testen zelf, zoals transport naar de locatie en brandstof, zijn voor rekening van de bedrijven. Het is in dat opzicht dus zeker niet gratis. Hoe wordt SeaSEC zelf bekostigd? "Ik ben onderdeel van COMMIT. En wordt daar ook deels door gefinancierd. We maken gebruik van verschillende potjes. Binnen defensie gaat alles volgens processen en binnen de lijntjes, maar we zijn eigenwijs geweest en het gewoon gaan doen." ●

← EMBRAER

CHALLENGE.
CREATE.
OUTPERFORM.

TRAINING COURSES FOR THE ELECTRONICS MANUFACTURING INDUSTRY

PB
DESIGNPB
FABRICATIONPB
ASSEMBLYPB REPAIR
AND REWORKCABLE AND
WIRING
TECHNIQUESSPECIAL
TRAINING
PROGRAMS

OFFERS TAILOR-MADE
IPC / PIEK COURSES
AND CERTIFICATIONS
ACROSS THE WORLD
TO ANYONE WORKING
IN THE ELECTRONIC
INTERCONNECT INDUSTRY

PIEKTRAINING.COM

QUALITY

Adverteer in dit magazine. Voor informatie en prijzen:

ER-communications T +31 (0) 627028877 E info@er-communicatie.nl I www.er-communicatie.com

Detect and Protect.

Uw mobiele ISR-missie.

Geavanceerde elektro-optische, radar- en RF-richtingsbepalingssensoren van HENSOLDT, geïntegreerd met See-Through-Armour in voertuigen, verhogen het situationeel bewustzijn en de overlevingskansen van de bemanning. Aangevuld met AI-verwerking, augmented reality en Counter-UAS commandovoering en besturing. Vandaag al missie-klaar.

Integrated Intelligence, Reconnaissance & Surveillance

www.hensoldt.net

HENSOLDT
Detect and Protect.

Zekerheid van grootste belang

Er komen (weer) Tweede Kamerverkiezingen aan. Defensie en Veiligheid zijn belangrijke speerpunten in de programma's van de verschillende politieke partijen. "Investeer in een sterke samenleving."

Tekst: Riekelt Pasterkamp

De NAVO-top, eind juni in Den Haag, was een succes. Politiek, maar ook militair gezien. Hier ondertekenden alle 32 NAVO-bondgenoten een document, dat veelzeggend de naam *The Hague Pledge* draagt. Hierin staat dat zij hun defensiebudgetten de komende tien jaar ophogen tot 5 procent van het bruto binnenlands product. Althans, zo bedacht de altijd goedlachse NAVO-chef Mark Rutte: 3,5 procent voor militaire bestedingen, de rest mag creatiever worden ingezet. Daarmee is de *NATO Summit The Hague* verworden tot een historische top.

Nieuw geld dus, nieuwe kansen. Het Defensie-industrieforum tijdens de Haagse top stond dan ook in het teken van het opschalen van de defensie-industrie. Ingrid Thijssen van VNO-NCW: "Mijn slogan is altijd: Goede contacten leiden tot goede contracten. Het forum stond in het teken van netwerken: elkaar leren kennen en begrijpen. En dat moet weer leiden tot een andere manier van samenwerken en uiteindelijk ook tot contracten."

Na drie decennia van vrede en bezuinigingen, zijn het bedrijfsleven en de overheid niet meer gewend intensief samen te werken. Bedrijven zijn het gewend vanuit Defensie langdurige, complexe aanbestedingen te krijgen voor kleine ordertjes. Het enige wat altijd telde, was de laagste prijs. Thijssen: "Defensiebedrijven zeggen tegen de NAVO dat we klaarstaan om het bondgenootschap te ondersteunen bij het opbouwen van onze defensie-industrie. De sector heeft behoefte aan langjarige contracten en grote orders, aan zekerheid. Dan kun je namelijk investeren in die tweede, derde, vierde en vijfde

wapenfabriek, die we nodig hebben om de productie op te voeren. Dat kost honderden miljoenen euro's."

Groeispurt

Met de Tweede Kamerverkiezingen van 29 oktober voor de deur stevent Nederland dus af op een forse verhoging van de defensie-uitgaven. Maar volgens Raymond Knops, voorzitter van de NIDV, is zo'n groeispurt alleen verantwoord als die ook structureel is. "Het risico is dat we nu naar 5 procent gaan, en over drie of vier jaar weer terugvallen naar 2 procent. Dat is het ergste wat kan gebeuren. Als het gaat om onze nationale veiligheid is continuïteit en zekerheid van het grootste belang."

Toch zorgt het extra kapitaal wél voor beweging in de markt. Knops ziet een toestroom van bedrijven die van oorsprong puur civiel zijn, maar zich nu aanmelden bij de NIDV. Om echt kansen te creëren, moeten overheid en bedrijfsleven volgens Knops anders gaan werken. De overheid moet minder bureaucratisch en meer samen met bedrijven optrekken. En bedrijven? Die moeten wat minder terughoudend zijn in het investeren in militaire technologie. "Je werkt aan de veiligheid van ons land."

Dreiging

De **VVD** wil flink investeren in personeel en materieel. "De dreiging om ons heen neemt toe. Door Poetins inval in Oekraïne heerst er een oorlog op ons eigen continent. De gevolgen daarvan merken we iedere dag. Ook het gevaar uit China, dat onze geheimen probeert te stelen, neemt toe. Vrede en veiligheid zijn niet meer vanzelfsprekend."

Foto: Mediacentrum Defensie

De NAVO-top, eind juni in Den Haag, was een succes. Politiek, maar ook militair gezien.

"Daarom is het nu nodig dat we, samen met onze bondgenoten in de EU en de NAVO, sterk staan tegen landen als Rusland, China en Iran. Met een sterke krijgsmacht én een sterk cyberleger. Daarom investeren we volop in onze defensie en maken we keuzes om minder afhankelijk te worden van dit soort landen. Onze veiligheid is niet meer vrijblijvend. Wij moeten écht kiezen voor de veiligheid van ons land."

Ook de partijcombinatie **GroenLinks-PvdA** is niet beroerd om de portemonnee te trekken. Dat is goed te zien in de paragraaf over defensie. GL-PvdA wil zich committeren aan de verhoging van de NAVO-norm en dus fors investeren. Tegelijk mag dat niet worden betaald met 'bezuinigen op zorg, onderwijs, sociale zekerheid en pensioenen'. Om dat alles te financieren kijken de partijen opnieuw naar de 'sterke schouders' oftewel: grote bedrijven, vermogens en topinkomens.

De **Partij voor de Dieren** committeert zich juist niet aan de NAVO-norm, omdat dit 'een blanco cheque' voor defensie zou zijn. Wel schaaft de partij zich achter het Europese herbewapeningsfonds. "Investeren in de Europese defensie is helaas nood-

zakelijk om zo snel mogelijk onafhankelijk te worden van de Verenigde Staten."

Al jarenlang pleit de **SGP** voor verhoging van het defensiebudget en om dat ook wettelijk vast te leggen. Kamerlid Diederik van Dijk: "Nu, eindelijk, wordt in het initiatiefwetsvoorstel deze 2-procent norm als jaarlijks defensiebudget in de wet vastgelegd. Door het wettelijk vastleggen van een minimaal percentage dat aan defensie-uitgaven besteed dient te worden, wordt voorkomen dat in tijden van economische tegenspoed op de Defensieorganisatie tot onder de 2 procent aan defensie-uitgaven bezuinigd kan worden. Dit biedt voor Defensie meerjarige zekerheid om langjarige verplichtingen aan te kunnen gaan, zodat gebouwd kan worden aan een toekomstbestendige krijgsmacht die in staat is om op te treden in actuele en toekomstige veiligheidssituaties."

Nieuw Sociaal Contract zegt in het verkiezingsprogramma dat 'we in staat moeten zijn om onszelf en elkaar te beschermen in tijden van crisis.' Dat vraagt om een sterke defensie en krijgsmacht. "Om elkaar te kunnen helpen wanneer dat nodig is, investeren we in onze samenleving. In 'samen leven'. Ons land

Foto: Riekkelt Pasterkamp

Mark Rutte, secretaris-generaal van de NAVO, en demissionair premier Dick Schoof tijdens de NAVO-top in Den Haag.

en onze democratie beschermen we. Jaarlijks wil NSC 1 miljard euro extra investeren uit het gereserveerde defensiebudget in civiele weerbaarheid/een sterke samenleving. We versterken onze defensie en krijgsmacht en investeren in burgerschap en regionale cultuur."

Dienstplicht

Het **CDA** wil van elke Nederlander een 'vrijheidsbijdrage' vragen om de extra kosten voor Defensie te dekken. Ook wil de partij de dienstplicht herinvoeren en moeten jongeren wat het CDA betreft aan het begin van hun vervolgopleiding leren hoe ze zichzelf moeten redden in een oorlogssituatie.

Alle 32 NAVO-bondgenoten spraken af dat zij hun defensiebudgetten de komende tien jaar ophogen tot 5 procent van het bruto binnenlands product.

Foto: Mediacentrum Defensie

In een opiniestuk op de website van het CDA stelt Tweede-Kamerlid Derk Boswijk dat de oorlog aan de Europese oostgrens niet de enige strijd is die we voeren. "Onze democratie wordt zowel van buitenaf bedreigd, als van binnenuit. Polarisatie, complottheorieën, nepnieuws en toenemende intolerantie ondermijnen de fundamenteën van onze democratische rechtsstaat. Rusland en China spelen daar met hybride oorlogsvoering handig op in. Tegen deze dreigingen helpen alleen geen fregatten, radarsystemen of drones."

Het is goed dat het kabinet fors investeert in Defensie. Maar investeren in de weerbaarheid van onze democratie is volgens Boswijk minstens zo belangrijk, en dat blijft nog te veel achter. "Hier ligt een uitgelezen kans voor de defensie-industrie om te laten zien dat ze meer is dan een goed geoliede productieketen van wapensystemen."

"Investeer, al is het maar een promisse van de winst, in projecten die onze samenleving sterker maken. Ondersteun educatie, democratische bewustwording, en maatschappelijke weerbaarheid. Stel een 'Veteranen voor Vrede'-programma in, bijvoorbeeld in samenwerking met het Nederlands Veteraneninstituut en het Vfonds. Want wie vrijheid verdedigt aan het front, weet als geen ander hoe kwetsbaar ze is. En weet hoe belangrijk het is dat wij haar hier, in de klaslokalen, buurthuizen en media, net zo standvastig blijven beschermen. De industrie heeft de wind in de rug. Nu is het moment om ook moreel leiderschap te tonen, de handschoenen op te pakken en te investeren in een sterke samenleving." ●

NAVO-top meerwaarde voor Defensie

Generaal-majoor Wilfred Rietdijk was eindverantwoordelijke voor *Orange Shield*, het militaire deel van de grootste veiligheidsoperatie ooit in Nederland. "Alles doet het, alles werkt."

Tekst: Riekkelt Pasterkamp

Rietdijk ("42 dienstjaren") was maanden, zo niet een jaar, druk met de voorbereiding van de NAVO-top. De voorbereiding voor Defensie mondde uit in de grote finale eind juni in Den Haag. Met ruim 10.000 militairen en reservisten in actie, luchtafweer in de duinen, schepen voor de kust en helikopters en gevechtsvliegtuigen in de lucht.

Wat was de opdracht voor Defensie?

"Defensie voerde ter ondersteuning van onze partners zes opdrachten uit tijdens de NAVO-top. We hielpen het land, de zee en de lucht veilig te houden. We ondersteunden op het gebied van cybersecurity. En we verleenden logistieke ondersteuning. Grote opdrachten, waar we tot in detail plannen voor hadden gemaakt. Van de vliegroute van een helikopter tot en met het bewaken van een fiets-tunnel als de colonne van een staatshoofd passeerde. En omdat we deze operatie in Nederland uitvoerden, vielen we onder civiel gezag."

Wat was uw grootste zorg?

"Demonstraties. We wilden als gastland dat de top waardig, gastvrij en ongestoord verliep. Maar eigenlijk was ik nergens meer bang voor. Alles deed het, alles werkte. Dit was het best bewaakte stukje van heel Nederland."

Hoe wist u dat zeker?

"Omdat we allemaal dezelfde focus hadden. Er was echt nul tolerantie. Bij de toegang tot het beveiligde terrein van het World Forum bleek ik niet over het juiste pasje te beschikken. Een korporaal -de één na laagste rang- hield mij als generaal-majoor -de één na hoogste rang- tegen. Dat is toch prachtig?"

Na afloop een dipje?

"Voor de praktische afwikkeling en de evaluatie hadden we drie weken nodig. Ook meldden de Turken zich om naar onze ervaringen te vragen. Turkije organiseert de NAVO-top in 2026. En we organiseerden een feest voor 5000 mensen. Want successen moet je met elkaar vieren, dat is belangrijk. Onze mensen zijn echt het allerbelangrijkste dat we hebben."

Generaal-majoor Wilfred Rietdijk: "Doe iets voor dit mooie land." Foto: Mediacentrum Defensie

Bood de NAVO-top meerwaarde voor Defensie?

"Ja, absoluut. Twee voorbeelden. Om een staatshoofd van Schiphol naar Den Haag te vervoeren, doorkruis je verschillende veiligheidsregio's. We hebben nu tijd om dit binnen onze cultuur van polderen met elkaar af te stemmen. Maar wat als het crisis is? Hoe snel handelen we dan? Wij moeten nadenken hoe we deze structuren slagvaardiger maken. En tijdens een tour door Nederland voorafgaand aan de top hebben we veel scholieren en studenten kunnen vertellen over het belang van de NAVO in tijden van geopolitieke spanningen. Dat was supergaaf om te doen."

Ook handig voor de werving.

"Ik zeg altijd: geef eentachtigste deel van je leven voor je land. Maakt niet uit of dat nou in dienst is bij een ziekenhuis, bij de plantsoenendienst of bij Defensie. Geef dat jaar en doe iets voor dit mooie land."

veilig opslaan volgens ABDO en TBB

aalbers|wico ontwerpt en realiseert beveiligde omgevingen voor overheden, defensie, hightechbedrijven en kritieke infrastructuur. Wij bieden maatwerk voor veilige documentopslag en high-security serverruimtes volgens **RC3 t/m RC6** en richtlijnen zoals **ABDO** en **TBB**. Ook explosiewerende uitvoeringen zijn mogelijk bij verhoogde risico's.

Onze integrale aanpak omvat risicoanalyse, advies, ontwerp, realisatie en certificering. Dankzij onze eigen gecertificeerde testruimte kunnen we de oplossingen grondig testen en valideren onder supervisie van notified body. Zo bent u verzekerd van een toekomstbestendige werkomgeving die voldoet aan alle geldende normen en veiligheidseisen.

explosiewering | inbraakwering | kogelwering | brandwering

KORT BERICHT

Missie

De stichting NIDV bevordert de duurzame positionering van de Nederlandse Defensie- en Veiligheidsgerelateerde Industrie (NL-DVI) bij nationale/internationale (overheids)opdrachten en bij (inter-)nationale leveranciersketens. De NL-DVI staat voor de hoogste kwaliteit en doelmatigheid van materieel, diensten en toepassingsgerichte kennis. De NIDV is de strategische partner van de overheid op het gebied van defensie en veiligheid en spil in de samenwerking in de gouden driehoek van overheid, kennisinstellingen en bedrijfsleven. ●

Nieuwe deelnemers

De NIDV groeit! Tussen 1 juni en eind juli hebben we de volgende nieuwe deelnemers verwelkomd:

Akkodis Netherlands B.V.
Anvil Industries Holding B.V.
B.V. Twentsche Kabelfabriek (TKF)
Brackmann B.V.
CLT Metal Services B.V.
Eraneos Netherlands B.V.
ESET Nederland
EY Nederland B.V.
Hoffmann Quality Tools B.V.
Kivit Group
Linden IT B.V.
Machinefabriek Bex B.V.
Maersk Logistics & Services Netherlands B.V.
Moog B.V.
PartsOnDemand B.V.
PDM Industrial Excellence B.V.
Peekstok Machining B.V.
Profile Equipment B.V.
Settels Savenije Group of Companies
U-Boat Worx B.V.
VHE Industrial automation B.V.

COLOFON

Stichting Nederlandse Industrie voor Defensie en Veiligheid (NIDV)
Bezuidenhoutseweg 161
2594 AG Den Haag
(070) 364 48 07
info@nidv.eu
www.nidv.eu
Het nieuwsmagazine verschijnt enkele malen per jaar.
Eindredactie: Riekelt Pasterkamp

Abonnementen

Medewerkers van NIDV-deelnemers en overheid ontvangen dit blad gratis. Aanvragen via: office@nidv.eu.

Advertentieverkoop:

ER Communicatie 06-27028877
info@er-communicatie.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave, mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door foto kopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaand schriftelijke toestemming van de uitgever.

NIDV Bureau

Hans Huigen, *Directeur*
Hildegard Hof, *Business Development Manager Maritiem*
Edwin Leidelmeijer, *Business Development Manager Grondgebonden*
Donald Trouerbach, *Business Development Manager Lucht*
Jouke Antuma, *Business Development Manager IT*
Peter Huis in 't Veld, *Business Development Manager Internationaal*
Daniel Datau, *Business Development Manager Onbemenste systemen*
Stefan Schaafsma, *Business Development Manager*
Frans Kleyheeg, *Adviseur Europese zaken*
Seema Sahadew Lall, *Manager*
Nicole Rosbergen, *Managementassistent*
Lotta de Lig, *Secretaresse*
Lucas Dymanus, *Beleidsmedewerker*
Eveline Bos, *Communicatiemanager*
Sander Zijlstra, *Communicatie adviseur internationaal*
Paul de Witte, *Adviseur Duurzaamheid*

Algemeen Bestuur Stichting NIDV

drs. R.W. Knops, *voorzitter*
R.F.M. Keulen MBA, *Damen Naval*
ir. G. van der Molen, *Thales Nederland*
ir. W. Riemersma, *CGI*
SBN b.d. M. G. L. H. Tossings, *TNO*
S. Hamminga, *Robin Radar*
ir. R.J. van Baaren, *ADSE Consulting & Engineering*
drs. I. Veerman, *Van Halteren Metaal BV*
ir. A.J. de Jong, *Delft Dynamics B.V*
E. Scheeren, *GKN Aerospace*
P. van Breugel, *Verebus*
M. Korthals Altes, *Avalor AI*

Secure communication wherever you are

High assurance communication systems
for government and defense forces

Scan QR code to
read more about
our solutions

SECTRA